

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ»

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

"Η σχέση μεταξύ της γονικής αποδοχής/απόρριψης και της προσαρμογής
των παιδιών: Ανασκόπηση πεδίου"

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αγγελική Παπαγγελή

A.M.: 0620M028

Αθήνα, 2022

Υπεύθυνοι Διδάσκοντες

Σμαράγδα Καζή

Αχιλλέας Ευθυμιόπουλος

Δημήτρης Θεοδοσάκης

Copyright © Αγγελική Παπαγγελή, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

I.	Εισαγωγή	6
A.	Θεωρίας Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης.....	6
B.	Κατηγορίες γονεϊκών συμπεριφορών	7
Γ.	Υπο-θεωρίες της Γονεϊκής Θεωρίας Αποδοχής/Απόρριψης.....	9
1.	Υπο-θεωρία Προσωπικότητας.....	9
Δ.	Σύνδρομο Αποδοχής/Απόρριψης.....	13
II.	Μεθοδολογία.....	15
A.	Πηγές και Λέξεις-Κλειδιά.....	15
B.	Κριτήρια επιλογής	16
Γ.	Επιλογής ερευνών.....	16
III.	Αποτελέσματα	17
A.	Φύλο γονέων	18
B.	Διαπροσωπική δύναμη και κύρος γονέων.....	20
Γ.	Άλλα χαρακτηριστικά γονέων.....	23
Δ.	Φύλο παιδιών	24
E.	Ηλικία παιδιών	26
ΣΤ.	Προσαρμογή παιδιών.....	28
IV.	Συζήτηση.....	30
V.	Συμπεράσματα	32
VI.	Βιβλιογραφία.....	32

Περίληψη

Η Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης υποστηρίζει ότι η αντίληψη των παιδιών ότι είναι αποδεκτά ή απορριπτέα από τους γονείς τους ή τα βασικά πρόσωπα φροντίδας τους φαίνεται πως επιδρά στην ψυχολογική τους προσαρμογή, μια θεωρία που έχει υποστηριχτεί ότι έχει καθολική ισχύ. Στόχος της παρούσας ανασκόπησης πεδίου είναι η συγκέντρωση των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί το διάστημα 2000-2022 σχετικά με τη σχέση της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και της προσαρμογής των παιδιών μέχρι 18 ετών και η διερεύνηση των ερευνητικών κενών, με σκοπό να αποτελέσουν το επίκεντρο του ενδιαφέροντος για μελλοντικές έρευνες. Τα αποτελέσματα των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί επιβεβαιώνουν την ύπαρξη αυτής της σχέσης. Αναδύουν, όμως, και παράγοντες, όπως είναι το φύλο, το διαπροσωπικό κύρος και τη δύναμη καθώς και άλλα χαρακτηριστικά των γονέων, από την μία, και το φύλο, την ηλικία των παιδιών, από την άλλη, που χρειάζεται να λαμβάνονται υπόψη καθώς φαίνεται πως οι παράγοντες αυτοί συνδέονται με διαφοροποιήσεις στη σχέση της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και της προσαρμογής των παιδιών. Συμπερασματικά, κρίνεται αναγκαία η περαιτέρω μελέτη των παραγόντων αυτών και η διερεύνηση παραγόντων, όπως η δομή της οικογένειας καθώς και η συλλογή δεδομένων και για άλλες φιγούρες δεσμού προκειμένου να γίνει καλύτερη κατανόηση της σχέσης αυτής.

Λέξεις-κλειδιά: θεωρία γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης, ψυχολογική προσαρμογή, παιδική ηλικία

**The relationship between parental acceptance / rejection and children's
adjustment: Scoping review**

Angeliki Papangeli

Abstract

The Parental Acceptance / Rejection Theory supports that children's perceptions of being accepted or rejected by their parents or primary caregivers seem to affect their psychological adjustment, a theory that has been argued to be universally valid. The aim of this scoping review is to consolidate the research carried out in the period 2000-2022 on the relationship between parental acceptance / rejection and the adjustment of children up to 18 years of age and to investigate research gaps, in order to be the focus of interest for future research. The results of researches that have already been conducted, confirm the existence of this relationship. They, also, emerge that factors such as gender, interpersonal prestige and power, as well as other characteristics of the parents, on the one hand, and gender, age of the children, on the other, are needed to be considered as well, because it seems that these factors are associated with differences in the relationship of parental acceptance/rejection and children's adjustment. In conclusion, further study of these factors and the investigation of factors such as the structure of the family as well as the collection of data for other primary caregivers are considered necessary in order to better understand this relationship.

Keywords: parental acceptance / rejection theory, psychological adjustment, childhood

I. Εισαγωγή

A. Θεωρίας Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης

Η Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης (PARTheory) είναι μια εμπειρικά τεκμηριωμένη θεωρία για την κοινωνικοποίηση και την ανάπτυξη του ατόμου κατά τη διάρκεια της ζωής του. Στόχος της είναι να προβλέψει και να ερμηνεύσει τα γενεσιουργά αίτια, τις συνέπειες και τις συναφείς παραμέτρους της γονεϊκής αποδοχής και απόρριψης παγκοσμίως (Rohner, 2005 και 2017· Rohner & Khaleque, 2002). Με βάση τη Θεωρία αυτή, έχουν διεξαχθεί έρευνες τόσο στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, οι οποίες καταλήγουν, με την μελέτη της γνωστικής και συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών και τη λειτουργικότητα των ενηλίκων, σε συμπεράσματα σχετικά με τις γονεϊκές συμπεριφορές της αποδοχής και της απόρριψης (Khaleque & Rohner, 2002· Giotsa & Touloumakos, 2014).

Σύμφωνα με τη Θεωρία, γίνεται αναφορά σε «γονεϊκές συμπεριφορές», σε «γονεϊκή αποδοχή/απόρριψη», με τον όρο «γονεϊκός», όμως, να αναφέρεται τόσο στους γονείς όσο και σε άλλα πρόσωπα δεσμού για το άτομο. Ως «δεσμός» ορίζεται η στενή συναισθηματική δέσμευση που αναπτύσσει το παιδί με το πρόσωπο που έχει αναλάβει τη βασική φροντίδα του. Στόχος της δημιουργίας του δεσμού είναι η διασφάλιση της επιβίωσης σε συνθήκες κινδύνου ή απειλής και η ενίσχυση του αισθήματος της ασφάλειας στο παιδί (Ainsworth, 2006· Bowlby, 1969). Οι γονείς ανήκουν εν γένει στους σημαντικούς άλλους, στα πρόσωπα δηλαδή με τα οποία το παιδί ή ο ενήλικας έχει έναν σχετικά μακροχρόνιο συναισθηματικό δεσμό, με βαρύνουσα σημασία για το άτομο. Οι γονείς, όμως, διακρίνονται από μία ιδιότητα που δεν έχουν όλοι οι σημαντικοί άλλοι, και αυτή είναι ότι η αίσθηση συναισθηματικής ασφάλειας και σιγουριάς στα παιδιά εξαρτάται κατά κανόνα από την ποιότητα της σχέσης τους με τους γονείς τους. Κατ' επέκταση, οι γονείς ανήκουν συνήθως στα «πρόσωπα δεσμού», μια κατηγορία των σημαντικών άλλων στην οποία συμπεριλαμβάνονται τα πρόσωπα εκείνα με τα οποία το άτομο έχει έναν στοργικό δεσμό και από τα οποία εξαρτάται ως κάποιιο βαθμό η αίσθηση ευημερίας και συναισθηματικής ασφάλειας του ατόμου. Για αυτό, η Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης υποστηρίζει ότι η αποδοχή/απόρριψη από τους γονείς ή τα άλλα

πρόσωπα δεσμού είναι μέγιστης σημασίας για την ανάπτυξη της προσωπικότητας των παιδιών (Hughes, Blom, Rohner, & Britner, 2005· Rohner, 2005, 2017).

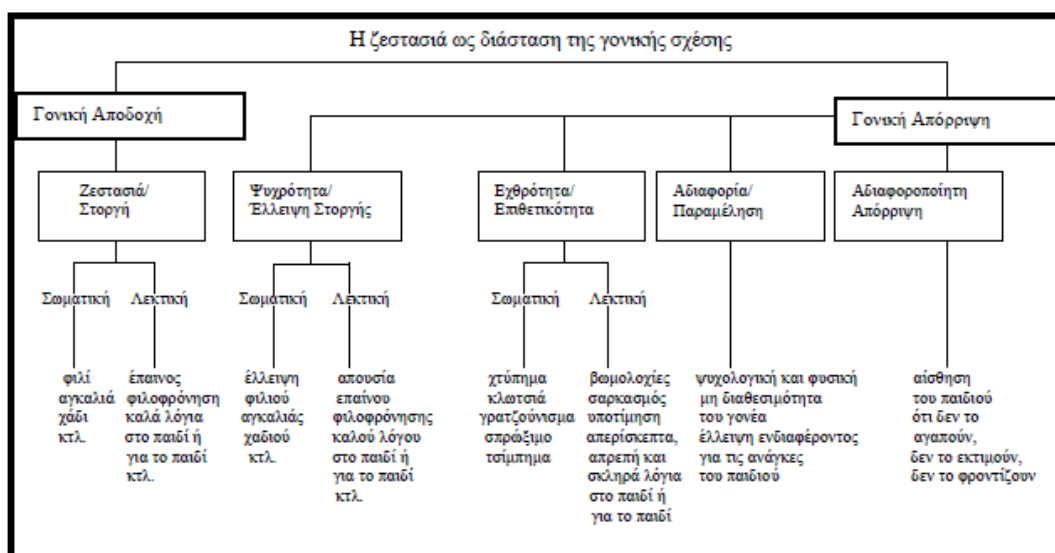
Η Θεωρία υποστηρίζει ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν έμφυτη την ανάγκη να λαμβάνουν φροντίδα, στοργή και αγάπη από τους σημαντικούς άλλους και από τα πρόσωπα με τα οποία συνάπτουν δεσμό (Rohner & Khaleque, 2010). Καθώς μεγαλώνουν, οι άνθρωποι δέχονται λιγότερη ή περισσότερη συναισθηματική ζεστασιά και τρυφερότητα από τα σημαντικά για εκείνους πρόσωπα. Η συναισθηματική αυτή ζεστασιά και η τρυφερότητα μπορεί να γίνει αντιληπτή ως ένα συνεχές πάνω στο οποίο κάθε άτομο μπορεί να έχει μία θέση, με διαβαθμίσεις που κυμαίνονται από την άφθονη έκφραση στοργής ως την πλήρη ή εντελώς πλήρη απουσία της. Αυτό το συνεχές αποτελεί τη «διάσταση της συναισθηματικής ζεστασιάς» στην ανατροφή των παιδιών, με το ένα άκρο της να χαρακτηρίζεται από τη γονεϊκή αποδοχή και το άλλο από τη γονεϊκή απόρριψη (Khaleque & Rohner, 2012· Rohner, 2017, 2020). Η πεποίθηση των ίδιων των ατόμων ότι είναι αποδεκτοί ή απορριπτέοι από τους γονείς τους ή τα βασικά πρόσωπα φροντίδας τους φαίνεται πως επιδρά στην ψυχολογική τους προσαρμογή (Rohner, Khaleque & Cornoyer, 2005). Υποστηρίζεται ότι πρόκειται για μια θεωρία με καθολική ισχύ, καθώς όλοι οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως φυλής, γλώσσας, εθνικότητας, θρησκείας, φύλου και ηλικίας, έχουν έναν κοινό τρόπο αξιολόγησης της αποδοχής ή απόρριψης από τα οικεία τους πρόσωπα (Rohner & Rohner, 1980· Rohner & Khaleque, 2010).

Σύμφωνα με αυτή την Θεωρία, ο όρος «γονεϊκή αποδοχή» προσδιορίζει την σχέση που υπάρχει ανάμεσα στα κύρια πρόσωπα φροντίδας και το παιδί και σχετίζεται με την εκδήλωση ζεστασιάς, στοργής, αγάπης, φροντίδας και υποστήριξης που αισθάνονται ή εκφράζουν τα πρόσωπα αυτά προς τα παιδιά. Από την άλλη πλευρά, ως «γονεϊκή απόρριψη» ορίζεται η απουσία ή η απόσυρση στοργικών και υποστηρικτικών συμπεριφορών απέναντι στα παιδιά και η συχνά παράλληλη εκδήλωση βλαπτικών για αυτά πράξεων (Khaleque, 2015· Khaleque & Rohner, 2012).

B. Κατηγορίες γονεϊκών συμπεριφορών

Όπως ερμηνεύεται από τη Θεωρία, η γονεϊκή αποδοχή και απόρριψη διαμορφώνουν τη «διάσταση της συναισθηματικής ζεστασιάς» στην ανατροφή των παιδιών. Τα άτομα έχουν την τάση να οργανώνουν τις αντιλήψεις τους σχετικά με τη γονεϊκή αποδοχή/απόρριψη, σε τέσσερις επιμέρους κατηγορίες, τέσσερις εκφράσεις

γονικής φροντίδας ή έλλειψης φροντίδας που σχηματίζουν τη διάσταση αυτή. Αυτές περιλαμβάνουν: (α) τη ζεστασιά/στοργή (ή αντίθετα την ψυχρότητα/ έλλειψης στοργής), (β) την εχθρότητα/επιθετικότητα, (γ) την αδιαφορία/παραμέληση και (δ) την αδιαφοροποίητη απόρριψη, όπως φαίνεται και στο Σχήμα 1 (Carrasco & Rohner, 2013· Rohner, 2017, 2020· Rohner & Khaleque, 2010· Khaleque & Rohner, 2012).

Σχήμα 1: Η ζεστασιά ως διάσταση της γονικής σχέσης (Rohner, 2017)

Η γονεϊκή αποδοχή, από την μία, συνδέεται με τη συναισθηματική ζεστασιά, τη στοργή, τη φροντίδα, το ενδιαφέρον, την υποστήριξη και την αγάπη που λαμβάνουν τα παιδιά από τους γονείς τους ή τα πρόσωπα με τα οποία έχουν αναπτύξει δεσμό. Αυτή μπορεί να πάρει δύο βασικές μορφές: τη σωματική και τη λεκτική. Η σωματική της έκφραση περιλαμβάνει πράξεις, όπως αγκαλιές, χάρδια, τρυφερά αγγίγματα, φιλιά και άλλες αντίστοιχες υποστηρικτικές και στοργικές κινήσεις. Η λεκτική μορφή της εκδηλώνεται με θετικά λόγια προς το παιδί, με φιλοφρονήσεις, με επαίνους και άλλες παρόμοιες πράξεις. Στις οικογένειες που επικρατεί η συναισθηματική ζεστασιά και στοργή, τα παιδιά λαμβάνουν όλες ή κάποιες από τις παραπάνω συμπεριφορές συνδυαστικά (Rohner, 2005, 2017· Khaleque & Rohner, 2002· Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2012).

Από την άλλη, η γονεϊκή απόρριψη σχετίζεται με την έλλειψη ή την έντονη στέρηση της συναισθηματικής ζεστασιάς, της στοργής και της αγάπης προς τα παιδιά.

Οι κύριες μορφές της είναι η ψυχρότητα/έλλειψη στοργής, η εχθρότητα/επιθετικότητα, η αδιαφορία/παραμέληση και η αδιαφοροποίητη απόρριψη. Η ψυχρότητα/έλλειψη στοργής εκδηλώνεται μέσω απάθειας, απουσίας υποστηρικτικών συμπεριφορών και ψυχρότητας απέναντι στα παιδιά. Η εχθρότητα και η αδιαφορία αφορούν εσωτερικά, ψυχολογικά συναισθήματα του ατόμου. Η εχθρότητα εμπεριέχει συναισθήματα, όπως είναι ο θυμός, η δυσαρέσκεια, το μίσος, ή η μνησικακία προς το παιδί. Η επιθετικότητα, που συχνά αποτελεί έκφραση της εχθρότητας, εκδηλώνεται με συμπεριφορές που έχουν ως στόχο την πρόκληση σωματικής ή ψυχολογικής βλάβης και μπορεί να περιλαμβάνει συμπεριφορές σωματικής επιθετικότητας, όπως είναι ο ξυλοδαρμός, το κάψιμο κ.ά., ή/και λεκτικής επιθετικότητας, όπως είναι ο σαρκασμός, η υποτίμηση κ.ά. Ο όρος της αδιαφορίας αναφέρεται στην έλλειψη ενδιαφέροντος για το παιδί και αποτελεί μία μόνο από τις πιθανές αιτίες για την παραμέλησή του. Η παραμέληση εκδηλώνεται όταν οι γονείς δεν καλύπτουν τις ανάγκες του παιδιού καθώς και όταν παραβλέπουν τις ανάγκες του, τα ενδιαφέροντά του, τις ανησυχίες και τις επιθυμίες του. Μία ένδειξη της παραμέλησης που μπορεί να βιώνει ένα παιδί είναι η έλλειψη διαθεσιμότητας του γονέα φυσικά και συναισθηματικά. Ακόμα και όταν δεν υπάρχουν σαφείς, παρατηρήσιμες ενδείξεις των «διαφοροποιημένων» αυτών μορφών απόρριψης, ένα παιδί μπορεί να αισθάνεται ότι οι γονείς ή τα πρόσωπα με τα οποία έχουν αναπτύξει δεσμό δεν το αγαπούν, ότι δεν είναι επιθυμητό ή ότι το απορρίπτουν. Πρόκειται για την τέταρτη μορφή απόρριψης, την αδιαφοροποίητη απόρριψη, που αναφέρεται αποκλειστικά στην υποκειμενική αντίληψη του ατόμου (Khaleque & Rohner, 2002b· Rohner, 2017· Rohner & Khaleque, 2010· Khaleque & Rohner, 2012· Rohner κ.ά., 2012).

Γ. Υπο-θεωρίες της Γονεϊκής Θεωρίας Αποδοχής/Απόρριψης

Η Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης (PARTheory) διακρίνεται σε τρεις υπο-θεωρίες: την υπο-θεωρία προσωπικότητας, την υπο-θεωρία αντιμετώπισης και υπο-θεωρία κοινωνικοπολιτισμικών συστημάτων. Η παρούσα εργασία θα επικεντρωθεί σε θέματα που αφορούν την υπο-θεωρία της προσωπικότητας, για αυτό οι άλλες δύο υπο-θεωρίες δεν θα αναλυθούν περαιτέρω.

Υπο-θεωρία Προσωπικότητας. Η υπο-θεωρία προσωπικότητας επιδιώκει να προβλέψει και να ερμηνεύσει σημαντικές συμπεριφορικές, συναισθηματικές,

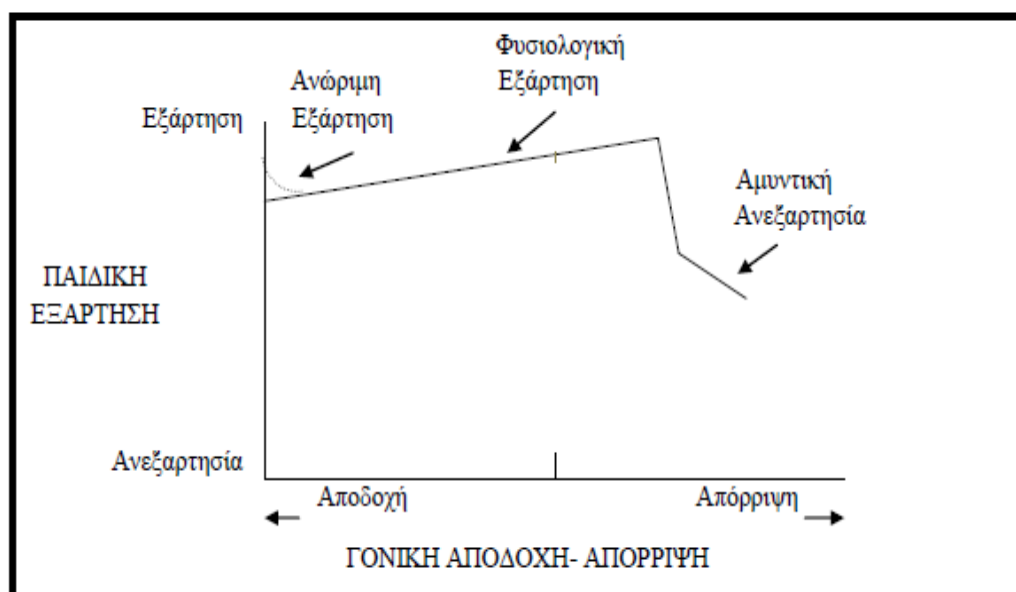
γνωστικές και άλλες συνέπειες της προσλαμβανόμενης γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης τόσο στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του ατόμου όσο και στην ψυχολογική του προσαρμογή, με ιδιαίτερη έμφαση να δίνεται στην επίδραση της στην ψυχική του υγεία κατά τη παιδική αλλά και την μετέπειτα ενήλικη ζωή του (Khaleque & Rohner, 2012· Rohner κ.ά., 2012). Η υπο-θεωρία ξεκίνησε με την παραδοχή ότι κατά τη διάρκεια της εξέλιξης, οι άνθρωποι έχουν αναπτύξει μια διαρκή, βιολογικά καθορισμένη συναισθηματική ανάγκη για θετική ανταπόκριση από τις σημαντικά γι αυτούς πρόσωπα (Rohner, 2017). Η ανάγκη αυτή περιλαμβάνει τη συναισθηματική επιθυμία, συνειδητή ή μη, για υποστήριξη, ενδιαφέρον, φροντίδα και αποτελεί μια σημαντική κινητήρια δύναμη για το άτομο (Khaleque & Rohner, 2002). Στην ενήλικη ζωή, η ανάγκη αυτή γίνεται πιο σύνθετη και διαφοροποιημένη (Rohner, 2017). Στην περίπτωση που η ανάγκη αυτή για θετική ανταπόκριση δεν ικανοποιείται επαρκώς από τους γονείς ή τα πρόσωπα δεσμού, οι άνθρωποι έχουν την τάση να αποκρίνονται με ένα συγκεκριμένο σύνολο τρόπων τόσο σε επίπεδο συναισθηματικό όσο και σε επίπεδο συμπεριφοράς. Ειδικότερα, τα άτομα που νιώθουν απορριπτέα, στην προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν τελικά τις ανάγκες τους, συχνά κάνουν περισσότερες εκκλήσεις για θετική ανταπόκριση, μόνο όμως ως ένα σημείο. Έχουν, δηλαδή, μία τάση να γίνονται πιο εξαρτημένα, καθώς επίσης είναι πιθανόν να είναι αγχώδη και ανασφαλή. Τα χαρακτηριστικά των ατόμων, όπως το πολιτισμικό τους πλαίσιο, η εθνική ή φυλετική ομάδα, το κοινωνικό-οικονομικό υπόβαθρο και το φύλο τους δεν φαίνεται να διαφοροποιούν ιδιαίτερα την αντίδραση τους (Khaleque & Rohner, 2012· Rohner, 2005· Rohner & Britner, 2002· Rohner, Khaleque, & Cournoyer, 2008).

Η υπο-θεωρία προσωπικότητας εστιάζει σε ένα μέρος του συνόλου προδιαθέσεων προσωπικότητας, οι οποίες φαίνεται να εμφανίζονται σε παιδιά και ενήλικες που έχουν βιώσει απόρριψη. Οι συγκεκριμένες προδιαθέσεις κατηγοριοποιούνται ως εξής: α) εξάρτηση ή αμυντική ανεξαρτησία, ανάλογα με τον βαθμό και τη μορφή της απόρριψης, β) αδυναμία συναισθηματικής ανταπόκρισης, γ) επιθετικότητα, εχθρότητα, παθητική επιθετικότητα ή δυσκολία διαχείρισης της εχθρότητας και της επιθετικότητας, δ) χαμηλή αυτοεκτίμηση, ε) χαμηλή αυτεπάρκεια, στ) αρνητική κοσμοαντίληψη και ζ) συναισθηματική αστάθεια (Khaleque, 2015· Khaleque & Rohner, 2002α· Khaleque & Rohner, 2012· Rohner, 2005, 2017· Rohner & Khaleque, 2002). Στη Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης, αυτές οι επτά διαθέσεις αθροίζονται για να δημιουργήσουν έναν δείκτη ή μια συνολική μέτρηση

ψυχολογικής προσαρμογής ή κακής προσαρμογής (Khaleque, 2013, 2015). Τη μεγαλύτερη θεωρητική συνάφεια με την απόρριψη έχει το «αρνητικό» άκρο των διαστάσεων της προσωπικότητας. Οι προδιαθέσεις αυτές μπορούν να νοηθούν ως συνεχή καθώς παρουσιάζουν διαβαθμίσεις της μορφής «περισσότερο» ή «λιγότερο» και όλοι οι άνθρωποι μπορούν να τοποθετηθούν σε κάποιο σημείο σε κάθε μία από αυτές τις διαστάσεις (Rohner, 2017). Επιπλέον, η απόρριψη που μπορεί να έχει βιώσει ένα άτομο από τους γονείς ή από άλλα πρόσωπα δεσμού αναμένεται να σχετίζεται με (η) το άγχος, (θ) την ανασφάλεια και (ι) τους διαστρεβλωμένους κοινωνικο-γνωστικούς προσανατολισμούς (νοητικές αναπαραστάσεις). Αυτές οι διαθέσεις προσωπικότητας δεν αξιολογούνται συστηματικά στις μελέτες για τη Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης, κυρίως λόγω της έλλειψης έγκυρων και αξιόπιστων μετρήσεων (Rohner, 2004, 2010· Rohner, Khaleque & Cournoyer, 2009).

Η «εξάρτηση» αποτελεί μια προδιάθεση προσωπικότητας, η οποία στην υποθεωρία προσωπικότητας, προσδιορίζει το ένα από τα δύο άκρα ενός συνεχούς, με το άλλο άκρο να καλύπτεται από τον όρο «ανεξαρτησία», όπως φαίνεται στο Σχήμα 2. Η «εξάρτηση» περιγράφει την ενδογενή, ψυχολογική επιθυμία για συναισθηματική φροντίδα, υποστήριξη, προσοχή και άλλες αντίστοιχες αντιδράσεις από τα πρόσωπα δεσμού και την προσπάθεια μέσω συμπεριφορών να αποσπαστούν αυτές οι αντιδράσεις. Ως «ανεξαρτησία», από την άλλη, ορίζεται η στάση που υιοθετεί το άτομο εκείνο που έχει καλύψει επαρκώς την ανάγκη του για θετική ανταπόκριση, με αποτέλεσμα να μην επιζητά συχνά και επισταμένως τη συμπαράσταση των σημαντικών άλλων, τόσο σε επίπεδο συναισθήματος όσο και επίπεδο συμπεριφοράς. Κάποια από τα άτομα που βιώνουν χρόνια απόρριψη γίνονται αμυντικά ανεξάρτητα, εξαιτίας του μεγάλου ψυχολογικού πόνου που προκαλεί η συνεχής, ως ένα βαθμό, προσπάθεια για θετική ανταπόκριση. Όταν η ανταπόκριση αυτή δεν επιτυγχάνεται, το παιδί μπορεί να περιορίσει τον αριθμό των προσπαθειών και να γίνεται αντιληπτό ως ανεξάρτητο. Η «αμυντική ανεξαρτησία» έχει κοινά στοιχεία με την υγιή ανεξαρτησία καθώς και σε αυτή τα άτομα προβαίνουν σε λιγότερες εκκλήσεις για θετική ανταπόκριση σε επίπεδο συναισθήματος. Η διαφορά, όμως, έγκειται στο ότι τα αμυντικά ανεξάρτητα άτομα συνεχίζουν να επιθυμούν την θετική ανταπόκριση από τα σημαντικά για αυτούς πρόσωπα, παρότι ενδέχεται να μην το αναγνωρίζουν και να το αρνούνται. Η αμυντική ανεξαρτησία, με τα συναισθήματα και τις συμπεριφορές που αυτή συνεπάγεται, ενδέχεται να έχει ως αποτέλεσμα την αντιδραστική απόρριψη, με τα απορριπτόμενα

άτομα να απορρίπτουν πλέον με τη σειρά τους τούς γονείς ή τα πρόσωπα δεσμού που τους απέρριψαν (Khaleque & Rohner, 2002α· Rohner, 2017· Rohner κ.ά., 2012). Η προδιάθεση της εξάρτησης-ανεξαρτησίας, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες προδιαθέσεις που σχετίζονται γραμμικά, αναμένεται να έχει μια πιο περίπλοκη, μη γραμμική σχέση με την προσλαμβανόμενη αποδοχή/απόρριψη. Φαίνεται πως έχουν μια περισσότερο καμπυλόγραμμη σχέση, καθώς παρατηρείται ότι είτε η ακραία γονική αποδοχή (δηλαδή υπερπροστασία) είτε η απόρριψη μπορεί να συσχετίζονται με εξαρτητικές ή αντιδραστικά ανεξάρτητες σχέσεις προσκόλλησης. Ωστόσο, σχεδόν όλες οι μελέτες που βασίζονται στη Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης, την αντιμετωπίζουν στατιστικά σαν να σχετίζεται και αυτή γραμμικά με την αντιληπτή αποδοχή-απόρριψη (Carrasco et al., 2018· Khaleque & Rohner, 2002α).

Σχήμα 2: Η εξάρτηση/ανεξαρτησία σε συνάρτηση με τη γονεϊκή αποδοχή-απόρριψη (Rohner, 2017)

Μία άλλη προδιάθεση είναι η «δυνατότητα συναισθηματικής ανταπόκρισης». Πρόκειται για την δυνατότητα του ατόμου να εκφράζει τα συναισθήματά του ελεύθερα και ανοιχτά απέναντι σε ένα άλλο άτομο, να είναι σε θέση αυθόρμητα να αποκριθεί συναισθηματικά σε κάποιον άλλον και να δημιουργεί μακρόχρονους και μη αμυντικούς συναισθηματικούς δεσμούς. Από την άλλη, η «αδυναμία συναισθηματικής

ανταπόκρισης» αναφέρεται στη δυσκολία έκφρασης αλλά και αποδοχής των συναισθημάτων (Rohner, 2005, 2017).

Η «εχθρότητα» και η «επιθετικότητα» ανήκουν, επίσης, στις προδιαθέσεις προσωπικότητας. Η «εχθρότητα» αφορά την εσωτερική, συναισθηματική αίσθηση έχθρας ή θυμού, ενώ η «επιθετικότητα» αποτελεί την εκδήλωση αυτής της εχθρότητας στη συμπεριφορά και έγκειται στην πρόθεση πρόκλησης σωματικού ή ψυχολογικού πόνου σε κάποιον. Διακρίνεται ακόμα και η «παθητική επιθετικότητα», που αποτελεί μια πιο έμμεση έκφραση επιθετικότητας. Μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, όπως η γκρίνια, τα «μούτρα», η αναβλητικότητα, η κωλυσιεργία και το πείσμα, που στοχεύουν να ενοχλήσουν ή να εκνευρίσουν κάποιον, δηλαδή να τον «βλάψουν» (Rohner, 2017).

Στο εύρος των προδιαθέσεων προσωπικότητας εμπεριέχονται και οι όροι «αυτοεκτίμηση» και «αυτεπάρκεια», που συνθέτουν την αυτοαξιολόγηση. Η «αυτοεκτίμηση» έγκειται σε μια σφαιρική συναισθηματική κρίση του ατόμου για τον εαυτό του σχετικά με την αξία του. Η «αυτεπάρκεια», από την άλλη, αναφέρεται στις κρίσεις του ατόμου σχετικά με την ικανότητά του. Τα συναισθήματα αυτά, οι στάσεις και οι αντιλήψεις για τον εαυτό έχουν διαβαθμίσεις, μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο θετικά ή αρνητικά (Rohner, 2017).

Η «κοσμοαντίληψη» αποτελεί μία ακόμη προδιάθεση. Αφορά την συνολική αξιολόγηση που προβαίνει το άτομο με λεκτικό ή μη τρόπο σχετικά με την ποιότητας της ύπαρξης, σε ποιο βαθμό δηλαδή μπορεί αυτή να θεωρηθεί καλή ή κακή. Τα άτομα με θετική κοσμοαντίληψη αντιλαμβάνονται τη ζωή ως προσδιοριζόμενη με θετικά χαρακτηριστικά, ως καλή, φιλική και ασφαλής. Αντιθέτως, τα άτομα με αρνητική κοσμοαντίληψη σχηματίζουν την άποψη ότι η ζωή είναι στην ουσία κακή, δίχως ασφάλεια, εχθρική, γεμάτη κινδύνους και απειλές (Rohner, 2005 και 2017).

Η τελευταία διάσταση προσωπικότητας είναι η «συναισθηματική σταθερότητα». Ορίζεται ως η σταθερότητα της διάθεσης του ατόμου, στην δυνατότητα που έχει να ανταπεξέρχεται στις καθημερινές δυσκολίες και στις στρεσογόνες καταστάσεις χωρίς να βιώνει συναισθηματική αναστάτωση (Rohner, 2017).

Δ. Σύνδρομο Αποδοχής/Απόρριψης

Τα δεδομένα που προέκυψαν από τις καθολικές εκφράσεις αποδοχής/απόρριψης σε συνδυασμό με αυτά σχετικά με τις επιπτώσεις που έχει σε οικουμενικό επίπεδο στην ψυχολογική προσαρμογή η προσλαμβανόμενη

αποδοχή/απόρριψη που βιώνουν τα άτομα από τους γονείς ή τα πρόσωπα δεσμού οδήγησαν στη διατύπωση της έννοιας του «Σύνδρομου αποδοχής/απόρριψης» (Rohner, 2004). Το σύνδρομο αποδοχής/απόρριψης αποτελείται από δύο συμπληρωματικά σύνολα παραγόντων. Αρχικά, παιδιά και ενήλικες σε όλο τον κόσμο φαίνεται να οργανώνουν τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τη διαπροσωπική αποδοχή/απόρριψη γύρω από τις ίδιες τέσσερις κατηγορίες συμπεριφοράς που αναφέρθηκαν, (α) τη ζεστασιά/στοργή (ή αντίθετα την ψυχρότητα/ έλλειψη στοργής), (β) την εχθρότητα/επιθετικότητα, (γ) την αδιαφορία/παραμέληση και (δ) την αδιαφοροποίητη απόρριψη. Αυτές οι κατηγορίες συμπεριφορών φαίνεται πως εμφανίζονται παγκοσμίως για να μεταφέρουν το συμβολικό μήνυμα ότι «Το πρόσωπο δεσμού μου με αγαπά (με αποδέχεται) ή δεν με αγαπά (με απορρίπτει)». Επιπλέον, τα παιδιά και οι ενήλικες που βιώνουν τη σχέση με τους γονείς ή τις άλλες φιγούρες προσκόλλησης ως απορριπτικές έχουν την τάση αναπτύσσουν τη μορφή ψυχολογικής δυσπροσαρμογής, όπως αυτή προσδιορίζεται και στην υπο-θεωρία της προσωπικότητας. Τα δύο αυτά σύνολα παραγόντων συνθέτουν το σύνδρομο, ένα μοτίβο δηλαδή από συμπεριφορές, χαρακτηριστικά γνωρίσματα και διαθέσεις που συνυπάρχουν (Khaleque, 2013· Rohner, 2004).

Καθώς τα ερωτήματα γύρω από την αποδοχή/απόρριψη που βιώνει το άτομο από τους γονείς ή άλλα πρόσωπα δεσμού και την επίδραση που αυτή έχει στην ψυχολογική του προσαρμογή έχουν οδηγήσει σε μεγάλο πλήθος μελετών, κρίθηκε χρήσιμο να πραγματοποιηθεί μια συστηματική ανασκόπηση του πεδίου εφαρμογής. Στόχος είναι να χαρτογραφηθεί συστηματικά η έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί γύρω από το θέμα αυτό, καθώς και να εντοπιστούν τυχόν κενά στη γνώση. Καθώς η μορφή της οικογένειας και οι σχέσεις που δημιουργούνται σε αυτή αλλάζουν και εξελίσσονται στη διάρκεια των χρόνων, ερωτήματα όπως το πώς η γονεϊκή αποδοχή/απόρριψη επιδρά στην ψυχολογική προσαρμογή του ατόμου και αν αυτή η επίδραση διαφοροποιείται ανάλογα με παράγοντες όπως το φύλο του ατόμου, το φύλο του γονέα, τη φυλή, η ηλικία, εξακολουθούν να βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Τα ερωτήματα αυτά θα ερευνηθούν και στην παρούσα εργασία, με επίκεντρο τις επιδράσεις στον παιδικό πληθυσμό. Τα συμπεράσματα για την επίδραση αυτή μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμο εργαλείο για την διαμόρφωση προγραμμάτων παρέμβασης και ψυχολογικής ενίσχυσης των παιδιών που έχουν βιώσει απόρριψη από τους γονείς

ή τα πρόσωπα δεσμού καθώς και προγραμμάτων πρόληψης με την στήριξη των νέων γονέων για να αποφευχθούν οι απορριπτικές συμπεριφορές.

II. Μεθοδολογία

A. Πηγές και Λέξεις-Κλειδιά

Για την παρούσα ανασκόπηση πεδίου, έγινε αρχικά μια σύντομη αναζήτηση σε άρθρα παλαιότερων χρόνων προκειμένου να εντοπιστούν οι βασικοί όροι στους οποίους θα επικεντρωνόταν η αναζήτηση. Με αυτόν τον τρόπο, συγκεντρώθηκαν οι λέξεις-κλειδιά, που είχαν χρησιμοποιηθεί και σε προηγούμενες, με παρόμοιο θέμα, έρευνες. Καθώς η τελική επιλογή θα γινόταν σε έρευνες γραμμένες στα αγγλικά, οι λέξεις-κλειδιά που αξιοποιήθηκαν ήταν επίσης στα αγγλικά: «parental rejection AND psychological adjustment», «parental acceptance AND psychological adjustment», «parental rejection AND psychological maladjustment», «parental rejection AND personality dispositions», «parental rejection AND negative personality dispositions», «parental acceptance AND personality dispositions», «syndrome acceptance-rejection», «acceptance- rejection syndrome», «parental rejection AND hostility», «parental rejection AND aggression», «parental rejection AND dependence», «parental rejection AND independence», «parental rejection AND defensive independence», «parental acceptance AND defensive independence», «parental acceptance AND dependence», «parental acceptance AND independence», «parental rejection AND emotional responsiveness», «parental acceptance AND emotional responsiveness», «parental rejection AND emotional stability», «parental acceptance AND emotional stability», «personality subtheory», «parental rejection AND personality subtheory», «parental acceptance AND personality subtheory», «undifferentiated rejection», «warmth dimension of parenting», «parental rejection AND warmth dimension of parenting», «parental acceptance AND warmth dimension of parenting», «parental rejection AND worldview», «parental acceptance AND worldview», «parental rejection AND self-esteem», «parental acceptance AND self-esteem», «parental rejection AND neglect», «parental rejection AND affection», «parental acceptance AND affection», «PARTheory» ή «Parental Acceptance-Rejection Theory».

Αυτές οι λέξεις-κλειδιά χρησιμοποιήθηκαν σε όλες τις πηγές αναζήτησης. Οι βάσεις δεδομένων στις οποίες έγινε η αναζήτηση σχετικών με το θέμα άρθρων είναι το

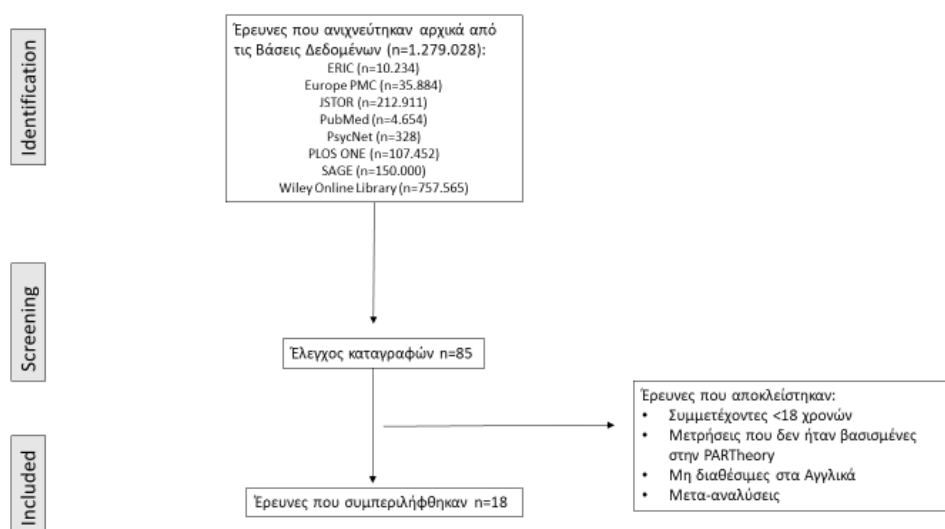
ERIC, το Europe PMC, το JSTOR, το PubMed, το PsycNet, το PLOS ONE, το SAGE και το Wiley Online Library.

B. Κριτήρια επιλογής

Προκειμένου να συμπεριληφθούν στην παρούσα ανασκόπηση πεδίου, οι μελέτες έπρεπε να πληρούν κάποια συγκεκριμένα κριτήρια. Ένα από τα κριτήρια αυτά αφορούσε την γλώσσα, καθώς θα αξιοποιούνταν μόνο έρευνες που είχαν δημοσιευτεί σε άρθρα γραμμένα στα αγγλικά. Επιπλέον, οι έρευνες θα έπρεπε να βασίζονται στη Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης και να χρησιμοποιούν δεδομένα από παιδιά μέχρι 18 ετών ή/και δεδομένα από έναν ή και τους δύο γονείς. Επιπλέον, βασικό κριτήριο αποτελούσε η χρήση μετρήσεων για την γονεϊκή αποδοχή-απόρριψη, τις προδιαθέσεις προσωπικότητας ή την ψυχολογική προσαρμογή, όπως αυτά ορίζονται από την Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης. Τέλος, θα αξιοποιούνταν δεδομένα από διαφορετικούς πολιτισμούς και οι έρευνες, προκειμένου να συμπεριληφθούν, θα έπρεπε να έχουν πραγματοποιηθεί στο χρονικό διάστημα 2000-2022.

Γ. Επιλογής ερευνών

Συνολικά, 1.279.028 άρθρα αναγνωρίστηκαν ως δυνητικά σχετικά από την αναζήτηση στις ακόλουθες βάσεις δεδομένων: Education Resources Information Center (ERIC), Europe PMC, JSTOR, PubMed, PsycNet, PLOS ONE, SAGE και Wiley Online Library. Μετά την προβολή των τίτλων, 85 άρθρα φάνηκαν να είναι σχετικά, τα οποία αξιολογήθηκαν σε επίπεδο πλήρους κειμένου, καταλήγοντας σε ένα τελικό σύνολο 19 άρθρων, όπως φαίνεται στο Σχήμα 3.

Σχήμα 3: PRISMA διάγραμμα ροής που απεικονίζει τη ροή των πληροφοριών και τα αναγνωρισμένα αρχεία σε κάθε στάδιο της ανασκόπησης πεδίου (Tricco et al., 2018).

III. Αποτελέσματα

Σε όλες τις έρευνες που συμπεριλήφθηκαν, φάνηκε ότι η μητρική και η πατρική αποδοχή/απόρριψη επιδρά στην ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών, επιβεβαιώνοντας τη Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης καθώς και την καθολική της ισχύ στους διαφορετικούς πολιτισμούς (Πίνακας 1). Παρατηρήθηκαν, όμως, διάφοροι παράγοντες που έχουν μελετηθεί, οι οποίοι συντελούν σε διαφοροποιήσεις ως προς αυτή την επίδραση. Κάποιοι από αυτούς τους παράγοντες αφορούσαν τους γονείς, ενώ άλλοι τα παιδιά.

Πίνακας 1

Χώρα διεξαγωγής και ηλικίες παιδιών

Έρευνα	Χώρα διεξαγωγής	Ηλικία παιδιών
Dwairy, 2010	9 χώρες: Γαλλία, Πολωνία, Αργεντινή, Κουβέιτ, Αλγερία, Σαουδική Αραβία, Βεδουίνοι, Ιορδανία, Ινδία	έφηβοι
Carrasco, Delgado & Holgado-Tello, 2019	Ισπανία	9-16 χρονών
Veneziano, 2000	Γεωργία	8-19 χρονών
Kim, 2008	Ηνωμένες Πολιτείες	11-14 χρονών
Carrasco, González-Calderón & Suárez, 2018	Ισπανία	9-16 χρονών
Malik, Butt, Kausar, Najam & Rasool, 2014	Πακιστάν	13-17 χρονών
Uddin, Khaleque, Aktar & Hossain, 2014	Μπαγκλαντές	9-12 χρονών
Glavak-Tkalić & Kukolja-Cicmanović, 2014	Ζάγκρεμπ, Κροατία	15-19 χρονών
Li, 2014	Νοτιοανατολική Κίνα	11-16 χρονών
Lee & Chyung, 2014	Κορέα	11-13 χρονών
Giotso & Touloumakos, 2014	Ελλάδα	7-12 χρονών

Carrasco, Holgado & del Barrio, 2014	Ισπανία	9-12 χρονών
Rohner, Parmar & Ibrahim, 2010	Κουβέιτ	παιδιά Γυμνασίου
Rohner, Khaleque, Shamsuddin Elias & Sultana, 2010	Μπαγκλαντές	12-15 χρονών
Lila, Garcia & Gracia, 2007	Κολομβία, Νότια Αμερική	7-13 χρονών
Miranda, Affuso, Esposito & Bacchini, 2016	Νεάπολη, νότια Ιταλία	10-16 χρονών
Carrasco, M. A., & Rohner, R. P. 2013	Ισπανία	9-16 χρονών
Parmar & Rohner, 2010	Ινδία	12-16 χρονών
Ramírez-Uclés, I., González-Calderón, M. J., del Barrio-Gándara, V., & Carrasco, M. Á. (2018)	Ισπανία	9-18 χρονών

A. Φύλο γονέων

Μία μεταβλητή που φάνηκε να μελετάται συστηματικά στις έρευνες γύρω από τη Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης είναι το φύλο των γονέων και το πώς αυτό μπορεί να διαφοροποιεί τα αποτελέσματα σχετικά με τη γονεϊκή αποδοχή/απόρριψη, όπως την αντιλαμβάνονται τα παιδιά, και την ψυχολογική τους προσαρμογή. Τα αποτελέσματα των ερευνών καταλήγουν σε αντιφατικά κυρίως συμπεράσματα, με άλλες έρευνες να υποστηρίζουν ότι το φύλο των γονέων δεν διαφοροποιεί τη σχέση και με άλλες να καταλήγουν σε διαφορετικά ευρήματα.

Τα αποτελέσματα πολλών ερευνών έδειξαν ότι η αυτοαναφερόμενη ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών σχετίζεται τόσο με την πατρική όσο και με την μητρική αποδοχή/απόρριψη, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τα παιδιά. Το φύλο των γονέων, δηλαδή, δεν φάνηκε να διαφοροποιεί τη σχέση αυτή. Συγκεκριμένα, όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της γονεϊκής απόρριψης, τόσο υψηλότερο φάνηκε να είναι το επίπεδο της κακής προσαρμογής των παιδιών, με το αντίστροφο να παρατηρείται για την γονεϊκή αποδοχή (Carrasco, Delgado & Holgado-Tello, 2019· Carrasco, Holgado & del Barrio, 2014· Lila, Garcia & Gracia, 2007 · Malik, Butt, Kausar, Najam & Rasool, 2014· Parmar & Rohner, 2010· Uddin, Khaleque, Aktar & Hossain, 2014).

Ωστόσο, σε άλλες μελέτες, παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις όσον αφορά τη μητρική και τη πατρική αποδοχή/απόρριψη. Σε μία από αυτές τις έρευνες, ενώ για τα κορίτσια παρατηρήθηκε ότι τόσο η μητρική όσο και η πατρική αποδοχή συνέβαλαν στην προσαρμογή τους, για τα αγόρια τα αποτελέσματα ήταν λίγο διαφορετικά, καθώς μόνο η μητρική αποδοχή φάνηκε να συμβάλλει στην ψυχολογική τους προσαρμογή (Li, 2014). Αντίθετα, σε άλλη έρευνα, ενώ για τα κορίτσια προέκυψαν τα ίδια αποτελέσματα, με την μητρική και την πατρική αποδοχή να συσχετίζονται σημαντικά με την ψυχολογική τους προσαρμογή, για τα αγόρια προέκυψαν τα αντίθετα από την προηγούμενη έρευνα αποτελέσματα. Η ψυχολογική προσαρμογή των αγοριών φάνηκε να συσχετίζεται σημαντικά μόνο με την πατρική, αλλά όχι τη μητρική, αποδοχή (Giotsa & Touloumakos, 2014).

Σε άλλες έρευνες, παρατηρήθηκε ότι η αντίληψη της πατρικής απόρριψης συμβάλλει σε ορισμένες διαστάσεις της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών, ενώ η μητρική απόρριψη συμβάλλει σε άλλες διαστάσεις αυτής (Ramírez-Uclés, González-Calderón, del Barrio-Gándara & Carrasco, 2018· Veneziano, 2000). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η μητρική αποδοχή/απόρριψη φαίνεται να επηρεάζει τον τρόπο που σκέφτονται και αισθάνονται τα μικρότερα παιδιά για τον εαυτό τους. Από την άλλη, η συναισθηματική σταθερότητα και τα αισθήματα επάρκειας των κοριτσιών φαίνεται να επηρεάζονται από την πατρική αποδοχή/απόρριψη. Γενικά, παρατηρήθηκε ότι η υψηλή πατρική απόρριψη έχει μεγαλύτερη συμβολή όσον αφορά τις μεταβλητές της αρνητικής αυτοεκτίμησης, της αρνητικής αυτοεπάρκειας, της αδυναμίας για συναισθηματική ανταπόκριση και της συναισθηματικής αστάθειας, ενώ η συμβολή της μητρικής απόρριψης είναι μεγαλύτερη όσον αφορά τις διαστάσεις της εχθρότητας και της εξάρτησης (Ramírez-Uclés et al., 2018).

Με συμμετέχοντες παιδιά από Ευρωπαϊκές Αμερικανικές οικογένειες και Αφροαμερικανικές οικογένειες, σε μία έρευνα, παρατηρήθηκε διαφοροποίηση μεταξύ των εθνοτικών ομάδων. Στα παιδιά από τις Ευρωπαϊκές Αμερικανικές οικογένειες, η πατρική αποδοχή σχετίστηκε σημαντικά περισσότερο με την ψυχολογική προσαρμογή τους σε σχέση με τη μητρική αποδοχή, ενώ στις Αφροαμερικανικές οικογένειες και η μητρική και η πατρική αποδοχή συσχετίστηκαν σημαντικά με την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών (Veneziano, 2000).

Επιπλέον, επειδή η γονεϊκή ζεστασιά είναι σημαντική για την πρόβλεψη της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών, σύμφωνα με τη Θεωρία, μελετήθηκε και αυτή. Σε μία μελέτη, παρατηρήθηκε ότι μόνο η χαμηλή μητρική ζεστασιά, και όχι η πατρική, μπορούσε να συσχετιστεί με την κακή ψυχολογική προσαρμογή των συμμετεχόντων (Kim, 2008).

Ένα ακόμα εύρημα είναι ότι το επίπεδο των παιδιών στην προδιάθεση προσωπικότητας της συναισθηματικής εξάρτησης αποτέλεσε ρυθμιστική μεταβλητή, μόνο όμως για τη σχέση μεταξύ της πατρικής, αλλά όχι της μητρικής απόρριψης, και της ψυχολογικής δυσπροσαρμογής των παιδιών. Αν και η μητρική απόρριψη εξακολουθούσε να έχει στατιστικό αντίκτυπο στην κακή ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών, σε αυτή τη σχέση η συναισθηματική εξάρτηση των παιδιών δεν αποτέλεσε ρυθμιστική μεταβλητή (Carrasco, González-Calderón & Suárez, 2018).

Σε άλλη έρευνα, παρατηρήθηκε ότι η πατρική απόρριψη ήταν μεγαλύτερη και η πατρική αποδοχή μικρότερη σε σχέση με αυτές που αντιλαμβάνονται τα παιδιά ότι δέχονται από τις μητέρες τους. Στην συγκεκριμένη έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε σε 9 χώρες, παρατηρήθηκαν σαφείς διαφορές μεταξύ δυτικού και ανατολικού πολιτισμού στη σύνδεση παιδιών-γονέων και στον γονικό έλεγχο ανάμεσα στις χώρες, καθώς και διαφορές στην αποδοχή/απόρριψη από τους γονείς, οι οποίες, όμως, παρατηρήθηκαν περισσότερο μεταξύ χωρών μάλλον, παρά μεταξύ Δύσης και Ανατολής. Η πατρική και μητρική απόρριψη καθώς και η πατρική αποδοχή φάνηκε πως διαφέρουν στις δυτικές, τις πιο ατομικιστικές και στις ανατολικές, τις πιο συλλογικές χώρες. Στις δυτικές χώρες, τα παιδιά ανέφεραν περισσότερη πατρική αποδοχή καθώς και λιγότερη πατρική και μητρική απόρριψη σχετικά με αυτές που αναφέρθηκαν από τα παιδιά στις ανατολικές χώρες (Dwairy, 2010).

B. Διαπροσωπική δύναμη και κύρος γονέων

Δύο μεταβλητές που αφορούν τους γονείς και, επίσης, μελετήθηκαν για τη σχέση μεταξύ γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών ήταν η διαπροσωπική δύναμη και το κύρος των γονέων. Πρόκειται για ατομικά χαρακτηριστικά των γονέων, όπως τα αντιλαμβάνονται τα παιδιά. Συγκεκριμένα, η διαπροσωπική δύναμη είναι «η ικανότητα του ατόμου να επηρεάζει τις αποφάσεις και τις συμπεριφορές των άλλων, χωρίς να βασίζεται στη θέση του ή στο επίπεδο εξουσίας». Το διαπροσωπικό κύρος, από την άλλη, ορίζεται ως «η αναγνώριση που

λαμβάνει κάποιο άτομο και αναφέρεται στα σημάδια κοινωνικής αποδοχής, εκτίμησης, σεβασμού και θαυμασμού που δίνει ένα άτομο σε άλλο άτομο ή σε ομάδα ανθρώπων» (Carrasco, Delgado & Holgado-Tello, 2019). Στις έρευνες που μελετήθηκαν οι δύο αυτές μεταβλητές, φάνηκε ότι τα παιδιά συνολικά τείνουν να αντιλαμβάνονται τους γονείς τους ως περίπου ίσους σε διαπροσωπική δύναμη και κύρος (Carrasco et al., 2014· Carrasco & Rohner, 2013· Giotsa & Touloumakos, 2014· Glavak-Tkalić & Kukolja-Cicmanović, 2014· Lee & Chyung, 2014· Li, 2014· Malik et al, 2014· Uddin et al., 2014). Υπήρχαν, όμως και έρευνες στις οποίες τα αγόρια έτειναν να αντιλαμβάνονται το πατρικό κύρος ως μεγαλύτερο σε σχέση με το μητρικό (Giotsa & Touloumakos, 2014· Li, 2014), ενώ αλλού τα κορίτσια έβλεπαν τις μητέρες τους να έχουν ελαφρώς αλλά σημαντικά μεγαλύτερη δύναμη από τα αγόρια (Glavak-Tkalić & Kukolja-Cicmanović, 2014), και σε άλλες έρευνες τα παιδιά γενικά αντιλαμβάνονταν ότι οι μητέρες τους ότι είχαν κάπως περισσότερη δύναμη ή κύρος (Carrasco et al., 2019).

Σε κάποιες έρευνες, τα δύο αυτά χαρακτηριστικά μελετήθηκαν ως ρυθμιστικές μεταβλητές (moderators) και προέκυψαν αντιφατικά αποτελέσματα. Σε κάποιες, οι αντιλήψεις των παιδιών για τα γονεϊκά αυτά χαρακτηριστικά, φάνηκε να αποτελούν ρυθμιστικές μεταβλητές στη σχέση μεταξύ της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών (Carrasco et al., 2014· Lee & Chyung, 2014· Uddin et al., 2014). Πιο συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι η πατρική αποδοχή γίνεται ισχυρότερος προγνωστικός παράγοντας της ψυχολογικής προσαρμογής των αγοριών, όταν η πατρική δύναμη θεωρείται μεγαλύτερη (Lee & Chyung, 2014), ενώ αλλού φάνηκε ότι αυτό ισχύει τόσο για τα αγόρια όσο και για τα κορίτσια (Carrasco et al., 2014). Η μητρική αποδοχή, από την άλλη, γίνεται ισχυρότερος προγνωστικός παράγοντας της ψυχολογικής προσαρμογής τόσο των αγοριών όσο και των κοριτσιών, όταν το πατρικό κύρος γίνεται αντιληπτό ως μεγαλύτερο σε σχέση με αυτό των μητέρων (Lee & Chyung, 2014). Σε άλλη έρευνα, βρέθηκε ότι όσο περισσότερη δύναμη και κύρος γινόταν αντιληπτό από τα παιδιά για τη μητέρα μέσα στην οικογένεια, τόσο μεγαλύτερη ήταν η επίδραση της αποδοχής/απόρριψης στην ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών (Uddin et al., 2014).

Αλλού, το κύρος του γονέα φάνηκε να λειτουργεί σημαντικά ρυθμιστικά στη σχέση μεταξύ των αντιλήψεων των παιδιών για τη μητρική αποδοχή και την προσαρμογή τους. Όσον αφορά τα αγόρια, ο βαθμός στον οποίο η μητρική αποδοχή

προέβλεπε την προσαρμογή τους φάνηκε ότι ήταν ισχυρότερος όταν οι γονείς θεωρήθηκαν ότι έχουν περίπου ίσο κύρος. Αντίθετα, όσον αφορά τα κορίτσια, η σχέση μεταξύ της μητρικής αποδοχής και της προσαρμογής τους φάνηκε να εντείνεται σημαντικά όσο μεγαλύτερο θεωρήθηκε το πατρικό κύρος σε σχέση με αυτό της μητέρας (Giotsa & Touloumakos, 2014).

Σε μία άλλη έρευνα, το γονεϊκό κύρος φάνηκε να αποτελεί στατιστικά σημαντική ρυθμιστική μεταβλητή στη σχέση μεταξύ της γονεϊκής απόρριψης και της προσαρμογής των παιδιών μόνο στην ηλικιακή ομάδα των μικρότερων παιδιών, για τα οποία η μητρική απόρριψη συνέβαλε ισχυρότερα από την πατρική απόρριψη στην κακή προσαρμογή. Φάνηκε, ακόμα, ότι σε αυτή την ηλικιακή ομάδα, το υψηλότερο κύρος του ενός γονέα σε σχέση με τον άλλο ενέτεινε την αποδοχή/απόρριψη του γονέα που θεωρήθηκε ότι είχε μεγαλύτερο κύρος. Υψηλότερα επίπεδα κακής προσαρμογής των παιδιών βρέθηκαν όταν οι γονείς συνδυαστικά φάνηκε τόσο ότι είχαν υψηλό κύρος όσο και ότι έδειξαν υψηλή απόρριψη. Ομοίως, όταν το γονεϊκό κύρος και η γονεϊκή αποδοχή ήταν υψηλά, τα επίπεδα προσαρμογής των παιδιών ήταν επίσης υψηλότερα. Στα μεγαλύτερα παιδιά ηλικίας 11-12 ετών, το γονεϊκό κύρος ως ρυθμιστική μεταβλητή ήταν σημαντικό μόνο για την μητρική απόρριψη, με τον τρόπο όμως που επιδρά να είναι διαφορετικό σε σχέση με τη νεότερη ομάδα. Στην ηλικία των 11-12 ετών, όταν το πατρικό κύρος έτεινε να είναι υψηλότερο, ο αντίκτυπος της μητρικής απόρριψης στην κακή προσαρμογή των παιδιών εντάθηκε και βρέθηκαν υψηλά επίπεδα κακής προσαρμογής, ιδιαίτερα όταν και η μητρική απόρριψη ήταν υψηλή. Κατά συνέπεια, υψηλότερα επίπεδα προσαρμογής των παιδιών στην πρώιμη εφηβεία βρέθηκαν όταν οι μητέρες φάνηκε πως συνδυαστικά είχαν υψηλότερο κύρος και έδειχναν υψηλή αποδοχή. Το μεγαλύτερο πατρικό κύρος φάνηκε να σχετίζεται θετικά με τη δυσπροσαρμογή μόνο των εφήβων 13-14 χρονών (Carrasco et al., 2019).

Επιπλέον, η σχέση μεταξύ των αντιλήψεων των παιδιών για τη γονεϊκή αποδοχή και την προσαρμογή των παιδιών φάνηκε να επηρεάζεται περισσότερο σε οικογένειες όπου ο ένας γονέας θεωρείται ότι έχει υψηλότερη δύναμη και υψηλότερο κύρος από τον άλλο γονέα. Σε οικογένειες, όμως, όπου ο ένας γονέας θεωρείται ότι έχει μεγαλύτερη δύναμη από τον άλλο γονέα, αλλά ο άλλος γονέας θεωρείται ότι έχει υψηλότερο κύρος, η σχέση μεταξύ της γονεϊκής αποδοχής και της προσαρμογής των παιδιών επηρεάστηκε περισσότερο από την μητρική αποδοχή (Carrasco et al., 2014· Carrasco & Rohner, 2013). Η συμβολή της πατρικής αποδοχής στην προσαρμογή των

παιδιών είναι μεγαλύτερη σε οικογένειες που είτε το πατρικό κύρος είτε η πατρική δύναμη γίνονται αντιληπτά ως μεγαλύτερα σε σχέση με τα μητρικά. Ωστόσο, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι παρατηρείται και το αντίστροφο. Δηλαδή, η συμβολή της μητρικής αποδοχής στην προσαρμογή των παιδιών τείνει να είναι μεγαλύτερη σε σχέση με την πατρική σε οικογένειες όπου οι μητέρες θεωρείται ότι έχουν είτε υψηλότερη διαπροσωπική δύναμη είτε υψηλότερο κύρος (Carrasco & Rohner, 2013).

Σε άλλη έρευνα φάνηκε ότι η διαπροσωπική δύναμη, στις κόρες και όχι στους γιους συμβάλει στην ψυχολογική τους προσαρμογή. Πιο συγκεκριμένα, όσο περισσότερη ήταν η πατρική διαπροσωπική δύναμη, τόσο πιο φτωχή αναφέρουν οι κόρες την ψυχολογική τους προσαρμογή. Και από την άλλη, όσο περισσότερη ήταν η μητρική διαπροσωπική δύναμη, τόσο καλύτερη ήταν η ψυχολογική τους προσαρμογή (Glavak-Tkalić & Kukulja-Cicmanović, 2014).

Υπήρχαν, ωστόσο, και έρευνες που κατέληξαν σε αντίθετα αποτελέσματα. Σε αυτές ούτε η δύναμη ούτε το κύρος φάνηκε να αποτελούν ρυθμιστικές μεταβλητές στη σχέση μεταξύ της γονεϊκής αποδοχής και της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών (Glavak-Tkalić & Kukulja-Cicmanović, 2014· Li, 2014). Επιπλέον, σε κάποιες άλλες έρευνες φάνηκε ότι τα δύο αυτά χαρακτηριστικά, όπως γίνονται αντιληπτά από τα παιδιά, δεν μπορούν να προβλέψουν την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών. Οι παράγοντες αυτοί δεν φάνηκε να αλληλεπιδρούν ούτε με την μητρική ούτε με την πατρική αποδοχή/απόρριψη, ώστε να επηρεάσουν την προσαρμογή των παιδιών (Malik κ.ά., 2014).

Γ. Άλλα χαρακτηριστικά γονέων

Σχετικά με τους γονείς, υπήρχαν και άλλα χαρακτηριστικά που μελετήθηκαν. Οι έρευνες αυτές στόχευαν να εξετάσουν αν οι παράγοντες αυτοί θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όταν μελετάται η σχέση της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών.

Η εκπαίδευση των γονέων δεν φάνηκε να συσχετίζεται σημαντικά με την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών (Lee & Chyung, 2014). Παρατηρήθηκε, όμως, ότι η γονεϊκή απόρριψη ήταν πιο συχνή σε γονείς με χαμηλή εκπαίδευση και χαμηλό οικογενειακό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (Dwairy, 2010). Επιπλέον, το επάγγελμα του πατέρα συσχετίστηκε σημαντικά με την προσαρμογή των παιδιών, με τα παιδιά

των ανειδίκευτων εργατών ή των εργαζόμενων σε χειρωνακτικές εργασίες να τείνουν να έχουν λιγότερη καλή προσαρμογή (Carrasco et al., 2014· Dwairy, 2010).

Σε μια μελέτη, φάνηκε ότι η μητρική αποδοχή διέφερε σημαντικά ανάλογα με την κοινωνική τάξη, υποδεικνύοντας ότι τα παιδιά από Αφροαμερικανικές οικογένειες κατώτερων τάξεων είχαν ποιοτικά λιγότερη συνολική μητρική αποδοχή από εκείνα από υψηλότερες κοινωνικοοικονομικές οικογένειες, αν και όλες οι τάξεις έτειναν να βιώνουν ουσιαστική μητρική αποδοχή. Επιπλέον, οι Αφροαμερικανοί νέοι δέχονταν ποιοτικά λιγότερη συνολική μητρική αποδοχή από τους Ευρωπαϊοαμερικανούς νέους (Veneziano, 2000).

Η δομή της οικογένειας, αποτέλεσε άλλο έναν παράγοντα που φάνηκε να λειτουργεί ως ρυθμιστική μεταβλητή στη σχέση μεταξύ της γονικής αποδοχής/απόρριψης και της προσαρμογής των παιδιών. Παρατηρήθηκε ότι οι έφηβοι σε οικογένειες που έμεναν με τον έναν από τους δύο γονείς, όταν οι γονείς δεν συμφωνούσαν ως προς την αποδοχή/απόρριψη ή ήταν και οι δύο σε μεγάλο βαθμό απορριπτικοί, ανέφεραν πιο κακή ψυχολογική προσαρμογή από εκείνους τους έφηβους που έμεναν σε οικογένειες που ήταν και οι δύο γονείς. Το εύρημα αυτό χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση αλλά φαίνεται πώς μπορεί να ερμηνευτεί από το γεγονός ότι μετά από ένα διαζύγιο οι συγκρούσεις μεταξύ γονέα-παιδιών μπορεί να αυξηθούν και η οικογενειακή συνοχή να μειωθεί, με αποτέλεσμα τα παιδιά να εκτίθενται σε περισσότερο διαπροσωπικό στρες και να παρουσιάζουν χαμηλότερη ψυχολογική προσαρμογή (Miranda, Affuso, Esposito & Bacchini, 2016). Σε άλλη έρευνα, φάνηκε ότι σε παιδιά που έχουν υψηλή την προδιάθεση προσωπικότητας της συναισθηματικής εξάρτησης, αυτή λειτούργησε προστατευτικά από την κακή ψυχολογική προσαρμογή για αυτά τα παιδιά όταν αισθάνονται απόρριψη, ειδικά για εκείνα που έμεναν με τον έναν γονέα (Carrasco et al., 2018).

Δ. Φύλο παιδιών

Ένας άλλος παράγοντας που λήφθηκε υπόψη σε αρκετές έρευνες είναι το φύλο των παιδιών. Σε όλες τις έρευνες που συμπεριλήφθηκαν, η μητρική και η πατρική αποδοχή συσχετίστηκαν σημαντικά με την ψυχολογική προσαρμογή τόσο των αγοριών όσο και των κοριτσιών. Τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια, επίσης, έτειναν να αντιλαμβάνονται ότι οι γονείς τους τα αποδέχονται. Ανάμεσα, όμως στα δύο φύλα, παρατηρήθηκαν και κάποιες διαφοροποιήσεις.

Σε μία μελέτη φάνηκε ότι τα αγόρια έτειναν να βιώνουν ελαφρώς αλλά σημαντικά μεγαλύτερη μητρική αποδοχή από τα κορίτσια (Parmar & Rohner, 2010). Ενώ σε άλλες μελέτες φάνηκε το αντίθετο, με τα αγόρια να αντιλαμβάνονται ελαφρώς αλλά σημαντικά λιγότερη μητρική και πατρική αποδοχή σε σχέση με τα κορίτσια (Dwairy, 2010· Li, 2014). Αλλού, η διαφορά αυτή παρατηρήθηκε αλλά μόνο όσον αφορά την μητρική αποδοχή όπου τα κορίτσια την αντιλήφθηκαν σημαντικά μεγαλύτερη συγκριτικά με τα αγόρια. Στην τελευταία αυτή έρευνα, βρέθηκε επίσης ότι η ψυχολογική προσαρμογή των αγοριών φάνηκε να συσχετίζεται σημαντικά μόνο με την πατρική αποδοχή (Giotsa & Touloumakos, 2014).

Σε μία έρευνα, στη σχέση γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης με την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών φάνηκε το φύλο να λειτουργεί ως ρυθμιστική μεταβλητή για ορισμένες διαστάσεις της προσαρμογής, των διαστάσεων της αυτάρκειας και της συναισθηματικής αστάθειας. Παρατηρήθηκε ότι η γονεϊκή απόρριψη έτεινε να έχει πιο ισχυρή επίδραση στις κόρες παρά στους γιους. Για τα κορίτσια, η πατρική και όχι η μητρική απόρριψη φάνηκε να προκαλεί υψηλότερα επίπεδα συναισθηματικής αστάθειας και αρνητικής αυτάρκειας. Ωστόσο, το φύλο δεν αποτέλεσε ρυθμιστική μεταβλητή στην σχέση της πατρικής απόρριψης με τις υπόλοιπες διαστάσεις της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών (Ramírez-Uclés et al., 2018).

Επιπλέον, τα παιδιά συνολικά στις έρευνες που συμπεριλήφθηκαν για τη μελέτη της σχέσης μεταξύ γονεϊκής συμπεριφοράς και ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών φάνηκε να αναφέρουν ικανοποιητική έως καλή ψυχολογική προσαρμογή (Carrasco et al., 2014· Carrasco et al., 2019· Giotsa & Touloumakos, 2014· Glavak-Tkalić & Kukulja-Cicmanović, 2014· Lee & Chyung, 2014· Li, 2014· Malik et al., 2014· Parmar & Rohner, 2010· Rohner, Khaleque, Shamsuddin Elias & Sultana, 2010· Rohner, Parmar & Ibrahim, 2010· Uddin et al., 2014), αν και παρατηρήθηκαν κάποιες διαφοροποιήσεις σε κάποιες μελέτες. Σε μία από αυτές τις μελέτες, βρέθηκε ότι τα αγόρια έτειναν να αναφέρουν ελαφρώς λιγότερη προσαρμογή από τα κορίτσια, ενώ εκείνα έτειναν να αυτοαναφέρουν σημαντικά καλύτερη προσαρμογή από τα αγόρια (Lee & Chyung, 2014). Σε άλλες έρευνες, το φύλο δεν φάνηκε να αποτελεί μεταβλητή που διαφοροποιεί την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών (Carrasco & Rohner, 2013· Carrasco et al., 2014· Carrasco et al., 2018· Carrasco et al., 2019· Glavak-Tkalić & Kukulja-Cicmanović, 2014· Kim, 2008· Uddin et al., 2014· Veneziano, 2000).

Τέλος, καθώς το επίπεδο της διαπροσωπικής δύναμης και του κύρους των γονιών αποτελούν παράγοντες που φαίνεται πως χρειάζεται να λαμβάνονται υπόψη στην σχέση της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών, παρατηρήθηκε σε κάποιες έρευνες ότι τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια έτειναν να συμφωνούν ουσιαστικά στο επίπεδο των παραγόντων αυτών και να βλέπουν τους γονείς τους ως περίπου ίσους σε διαπροσωπική δύναμη και κύρος (Carrasco et al., 2014· Giotsa & Touloumakos, 2014· Glavak-Tkalić & Kukulja-Cicmanović, 2014· Malik et al., 2014). Ωστόσο, σε κάποιες περιπτώσεις, τα αγόρια έτειναν να θεωρούν πως το πατρικό κύρος ήταν σημαντικά μεγαλύτερο και η πατρική δύναμη οριακά σημαντικά μεγαλύτερη σε σχέση με τις αντιλήψεις των κοριτσιών (Giotsa & Touloumakos, 2014). Σε άλλες περιπτώσεις, όμως, τα κορίτσια έβλεπαν τις μητέρες τους να έχουν ελαφρώς αλλά σημαντικά μεγαλύτερη δύναμη από τα αγόρια. Οι αναφορές των κοριτσιών για το γονεϊκό κύρος διέφεραν, επίσης, ελαφρώς σημαντικά από τις αναφορές των αγοριών (Glavak-Tkalić & Kukulja-Cicmanović, 2014). Βρέθηκε, επίσης, ότι για τα κορίτσια όσο υψηλότερο αντιλαμβάνονταν να είναι το πατρικό κύρος σε σχέση με το μητρικό, τόσο περισσότερη ήταν και η πατρική αποδοχή που λάμβαναν (Giotsa & Touloumakos, 2014).

Ε. Ηλικία παιδιών

Ένας άλλος παράγοντας που μελετήθηκε για τη σχέση της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών ήταν η ηλικία τους. Κάποιες από τις μελέτες δεν παρατήρησαν την ύπαρξη σημαντικής διαφοράς όσον αφορά την ηλικία των παιδιών στη σχέση αυτή (Carrasco κ.ά., 2014· Carrasco & Rohner, 2013· Miranda, κ.ά., 2016· Uddin κ.ά., 2014· Veneziano, 2000). Ωστόσο, σε άλλες έρευνες, από τη μελέτη των γονεϊκών συμπεριφορών και της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών παρατηρήθηκαν διάφορες με αντιφατικά αποτελέσματα, που ίσως μπορούν να εξηγηθούν αν ληφθούν υπόψη οι διαφοροποιήσεις στη σημασία που έχουν οι γονείς για τα παιδιά καθώς μεγαλώνουν. Σε μία έρευνα τα μεγαλύτερα παιδιά έτειναν να είναι ελαφρώς καλύτερα προσαρμοσμένα σε σχέση με τα μικρότερα παιδιά (Uddin κ.ά., 2014), ενώ σε άλλες έρευνες τα μικρότερα παιδιά ήταν αυτά που είχαν καλύτερη προσαρμογή (Carrasco κ.ά., 2014· Carrasco κ.ά., 2018· Carrasco κ.ά., 2019). Την καλύτερη προσαρμογή στα μικρότερα παιδιά επιβεβαίωσε και άλλη έρευνα, στην οποία όμως τα αποτελέσματα αυτά παρατηρήθηκαν μόνο στα κορίτσια, και όχι στα αγόρια (Li, 2014).

Οι αντιλήψεις των παιδιών για τη μητρική αποδοχή έτειναν να μην διαφοροποιούνται σημαντικά ανάλογα με την ηλικία, ενώ για την πατρική αποδοχή παρατηρήθηκε ότι όσο μικρότερη ήταν η ηλικία των παιδιών τόσο μεγαλύτερη ήταν η πατρική αποδοχή (Veneziano, 2000). Από τα αποτελέσματα μιας άλλης έρευνας παρατηρήθηκε ότι η μητρική αποδοχή/απόρριψη, όπως γίνεται αντιληπτή από τα παιδιά, σε αντίθεση με την αποδοχή/απόρριψη από τον πατέρα, συνέβαλε διαφορετικά στην εξήγηση της κακής προσαρμογής των παιδιών ανάλογα με την ηλικία του παιδιού. Η επίδραση της μητρικής αποδοχή/απόρριψης ήταν υψηλότερη από την πατρική στα τέλη της παιδικής ηλικίας, 9-10 ετών. Ωστόσο, αυτή η διαφορά έτεινε να εξαφανίζεται από την πρώιμη εφηβεία στην εφηβεία, 11–16 ετών (Carrasco et al., 2019).

Όσον αφορά το διαπροσωπικό κύρος και τη διαπροσωπική δύναμη, παρατηρήθηκαν διαφορές στις διαφορετικές ηλικιακές ομάδες. Το κύρος, όχι όμως η δύναμη, ως ρυθμιστική μεταβλητή στις σχέσεις μεταξύ της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και της προσαρμογής των παιδιών, φάνηκε να έχει σημαντικότερη επίδραση στα νεότερα παιδιά. Για τα νεότερα παιδιά, η μητρική απόρριψη συνέβαλε ισχυρότερα από την πατρική απόρριψη στην κακή προσαρμογή τους. Σε αυτή την ηλικιακή ομάδα, το υψηλότερο κύρος του ενός γονέα σε σχέση με τον άλλο ενέτεινε την αποδοχή/απόρριψη του γονέα που θεωρήθηκε ότι είχε μεγαλύτερο κύρος. Σε γονείς που γίνονταν αντιληπτοί τόσο με υψηλό κύρος όσο και με υψηλή απόρριψη, παρατηρήθηκαν τα υψηλότερα επίπεδα κακής προσαρμογής στα παιδιά. Παρόμοια, τα παιδιά παρουσίασαν τα υψηλότερα επίπεδα προσαρμογής όταν οι γονείς τους συνδυαστικά είχαν υψηλό κύρος και έδειχναν υψηλή αποδοχή. Από την άλλη, η επίδραση του κύρους ως ρυθμιστική μεταβλητή στην ηλικιακή ομάδα των 11-12 ετών ήταν σημαντική μόνο για την μητρική απόρριψη. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο το διαπροσωπικό κύρος επηρέασε τις σχέσεις μεταξύ της προσλαμβανόμενης μητρικής απόρριψης και της κακής προσαρμογής των παιδιών ήταν διαφορετικός από τη νεότερη ομάδα. Συγκεκριμένα, στην ηλικιακή ομάδα των 11-12 ετών, όταν το πατρικό διαπροσωπικό κύρος έτεινε να είναι υψηλότερο από αυτό των μητέρων, ο αντίκτυπος της μητρικής απόρριψης στην κακή προσαρμογή των παιδιών εντάθηκε. Βρέθηκαν υψηλότερα επίπεδα κακής προσαρμογής όταν οι μητέρες θεωρούνταν ότι έχουν χαμηλότερο κύρος και οι μητέρες θεωρούνται ότι εκδηλώνουν υψηλή απόρριψη. Κατά συνέπεια, υψηλότερα επίπεδα προσαρμογής στα παιδιά στην πρώιμη εφηβεία

βρέθηκαν όταν οι μητέρες είχαν υψηλότερο κύρος και έδειχναν υψηλή αποδοχή (Carrasco et al., 2019).

Τέλος, σε μία έρευνα φάνηκε ότι η γονεϊκή απόρριψη τείνει να έχει πιο ισχυρή επίδραση στα μικρότερα παιδιά, ανεξαρτήτως φύλου, ιδιαίτερα σε κάποιες διαστάσεις της προσαρμογής. Συγκεκριμένα, η μητρική απόρριψη φάνηκε να έχει σημαντικά μεγαλύτερη επίδραση στην αυτοεκτίμηση και την αυτοεπάρκεια των μικρότερων παιδιών, ιδιαίτερα εκείνων ηλικίας 9-12 ετών σε σύγκριση με τα μεγαλύτερα παιδιά. Αντίθετα, για τα μεγαλύτερα παιδιά, το να μην αισθάνονται αποδεκτά από τις μητέρες τους δεν φαίνεται να επηρεάζει τα επίπεδα δυσπροσαρμογής τους στον ίδιο βαθμό (Ramírez-Uclés et al., 2018).

ΣΤ. Προσαρμογή παιδιών

Οι περισσότερες έρευνες που αξιοποιήθηκαν χρησιμοποιήσαν την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών ως μια συνολική βαθμολογία. Λίγες, ωστόσο, έρευνες μελετήσαν ξεχωριστά, τα επιμέρους χαρακτηριστικά αυτής της βαθμολογίας.

Στη μία έρευνα φάνηκε ότι τόσο η μητρική όσο και η πατρική αποδοχή/απόρριψη συσχετίστηκαν με την συνολική ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών, αλλά και με τα επιμέρους χαρακτηριστικά, την εχθρότητα, την αρνητική αυτοεκτίμηση, την αρνητική αυτοεπάρκεια, την έλλειψη συναισθηματικής ανταπόκρισης, την συναισθηματική αστάθεια και την αρνητική κοσμοθεωρία, εκτός από την εξάρτηση. Παρατηρήθηκε ότι ούτε η χαμηλή μητρική ζεστασιά ούτε η χαμηλή πατρική ζεστασιά συσχετίστηκαν με την εξάρτηση των εφήβων, αποτέλεσμα που είναι αντίθετο με τη Θεωρία (Kim, 2008).

Σε άλλη έρευνα βρέθηκε ότι η σχέση μεταξύ της γονεϊκής απόρριψης και της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών είναι πολύπλοκη και εξαρτάται από τα επίπεδα παιδικής εξάρτησης. Επιβεβαιώθηκε ότι η εξάρτηση και η γονεϊκή αποδοχή είχαν μια καμπυλόγραμμη σχέση και σχετίζονταν και τα δύο με την ψυχολογική δυσπροσαρμογή των παιδιών. Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης συνάδουν με εκείνες τις μελέτες που δείχνουν ότι η προδιάθεση της εξάρτησης-ανεξαρτησίας αναμένεται να έχει μια πιο περίπλοκη, μη γραμμική σχέση με την προσλαμβανόμενη αποδοχή/απόρριψη, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες προδιαθέσεις που σχετίζονται γραμμικά. Το επίπεδο συναισθηματικής τους εξάρτησης λειτούργησε σαν ρυθμιστική μεταβλητή στη σχέση

μεταξύ της πατρικής αλλά όχι της μητρικής απόρριψης και της ψυχολογικής δυσπροσαρμογής των παιδιών. Αν και η προσλαμβανόμενη μητρική απόρριψη είχε επίσης στατιστικό αντίκτυπο στην ψυχολογική δυσπροσαρμογή των παιδιών, σε αυτή τη σχέση δεν αναδείχθηκε ως ρυθμιστική μεταβλητή το επίπεδο της συναισθηματικής τους εξάρτησης (Carrasco et al., 2018).

Τα αποτελέσματα άλλης έρευνας επιβεβαίωσαν ότι η προσλαμβανόμενη απόρριψη και από τους δύο γονείς σχετίζεται σημαντικά με διάφορες διαστάσεις της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών. Επιπλέον, σε αυτή τη σχέση το φύλο και η ηλικία των παιδιών αποτέλεσαν ρυθμιστικές μεταβλητές για ορισμένες διαστάσεις προσαρμογής. Η μητρική απόρριψη συνέβαλε σε μεγαλύτερο βαθμό στην αρνητική αυτοεκτίμηση και την αρνητική αυτοεπάρκεια των μικρότερων παιδιών σε σύγκριση με τα μεγαλύτερα παιδιά και η πατρική απόρριψη συνέβαλε σε μεγαλύτερο βαθμό στη συναισθηματική αστάθεια και την αρνητική αυτάρκεια των κοριτσιών σε σύγκριση με τα αγόρια. Επιπλέον, φάνηκε ότι όσο περισσότερη απόρριψη αντιλαμβάνονται τα παιδιά από τους γονείς τους, τόσο μεγαλύτερα είναι τα επίπεδα εχθρότητας, αστάθειας, έλλειψης συναισθηματικής απόκρισης και ανεξαρτησίας. Τα παιδιά με υψηλότερη γονεϊκή απόρριψη εμφάνισαν, επίσης, χαμηλότερα επίπεδα αυτοεκτίμησης και αυτο-αποτελεσματικότητας και είχαν μια πιο αρνητική κοσμοθεωρία. Η αρνητική σχέση που βρέθηκε μεταξύ της προσλαμβανόμενης γονεϊκής απόρριψης και του επιπέδου εξάρτησης είναι συνεπής με την καμπυλόγραμμη σχέση που προτείνεται μεταξύ των δύο μεταβλητών από τη Θεωρία, όπου τα ακραία επίπεδα, είτε υψηλά είτε χαμηλά, της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης θεωρούνται ότι σχετίζονται με δυσπροσαρμοστικά επίπεδα εξάρτησης και τα μέσα επίπεδα με φυσιολογικά, υγιή επίπεδα συναισθηματικής εξάρτησης (Ramírez-Uclés et al., 2018).

Ένα ακόμη εύρημα για την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών είναι ότι σε κάποιες έρευνες παρατηρήθηκε ότι η απόρριψη και από τους δύο γονείς είχε λιγότερες επιπτώσεις στην ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών συγκριτικά με την ασυμφωνία μεταξύ των γονέων όσον αφορά την αποδοχή και την απόρριψη (Dwairy, 2010· Miranda, et al., 2016). Φάνηκε ότι ακόμα και ένας γονέας να δείχνει απόρριψη, αποτελεί παράγοντα κινδύνου για την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών. Παρατηρήθηκε ότι το επίπεδο της αυτοαναφερόμενης δυσπροσαρμογής ήταν λίγο πιο υψηλό μεταξύ των παιδιών που ανέφεραν ότι ο ένας γονέας έδειχνε απόρριψη σε σχέση με το επίσης υψηλό επίπεδο των παιδιών που και οι δύο γονείς εκδήλωναν απόρριψη.

Οι έφηβοι που ανέφεραν σταθερή μέτρια απόρριψη ή σταθερή μέτρια αποδοχή ανέφεραν μεσαίο επίπεδο δυσπροσαρμογής, ενώ οι έφηβοι που ανέφεραν σταθερή υψηλή αποδοχή ανέφεραν λιγότερη δυσπροσαρμογή. Η ζωή σε οικογένεια με έναν γονέα φάνηκε μάλιστα να ενισχύει τις επιπτώσεις στην προσαρμογή των παιδιών λόγω αυτής της ασυνέπειας στην γονεϊκή αποδοχή/απόρριψη καθώς και να ενισχύει τα αποτελέσματα της απόρριψης (Miranda et al., 2016).

IV. Συζήτηση

Η Θεωρία της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης (PARTheory) αποτέλεσε τη βάση μεγάλου πλήθους ερευνών σε πολλές χώρες και πολιτισμούς, εδώ και πολλές δεκαετίες. Υποστηρίζει ότι η αποδοχή/απόρριψη από τους γονείς ή τα άλλα πρόσωπα δεσμού είναι μέγιστης σημασίας για την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών, το οποίο επιβεβαιώθηκε και από το πλήθος των ερευνών που συμπεριλήφθηκαν στην παρούσα εργασία. Η παρούσα ανασκόπηση πεδίου στόχευε να διερευνήσει και να συγκεντρώσει τα ευρήματα ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί από το 2000 μέχρι σήμερα βασιζόμενες στη Θεωρία αυτή, με στόχο να εντοπιστούν θέματα που χρειάζονται επιπλέον διερεύνηση και να δώσει το έναυσμα για μελλοντικές έρευνες.

Όπως υποστηρίζεται και από τη Θεωρία και όπως φάνηκε από το πλήθος των ερευνών που συμπεριλήφθηκαν, τόσο η μητρική όσο και η πατρική αποδοχή/απόρριψη αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών. Παρ' όλα αυτά, παρατηρήθηκαν διαφοροποιήσεις όσον αφορά την επίδραση της μητρικής και πατρικής αποδοχής/απόρριψης. Τα αποτελέσματα κατέστησαν σαφή την αναγκαιότητα να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη το φύλο των γονέων στη σχέση μεταξύ της γονεϊκής συμπεριφοράς και της ψυχολογικής προσαρμογής των παιδιών και να εξετάζονται ξεχωριστά τα δύο φύλα των γονέων. Μελλοντικά, θα είχε ίσως ενδιαφέρον να μελετηθούν και άλλα χαρακτηριστικά των γονέων που ενδέχεται να διαφοροποιούν τη σχέση της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών. Κάποια από αυτά τα χαρακτηριστικά που χρειάζονται περαιτέρω διερεύνηση θα μπορούσαν να είναι η ηλικία, η εκπαίδευση και πιθανόν και το πώς οι ίδιοι οι γονείς αντιλαμβάνονταν την αποδοχή/απόρριψη από τους δικούς τους γονείς.

Επιπλέον, παρατηρείται ότι στις έρευνες των τελευταίων δύο δεκαετιών, υπάρχει η τάση η ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών να μελετάται σαν μια συνολική

βαθμολογία και να μην λαμβάνονται τόσο υπόψη οι επιμέρους διαστάσεις. Λίγες μελέτες βρέθηκαν να έχουν ερευνήσει την επίδραση του φύλου και της ηλικίας των παιδιών ξεχωριστά σε κάθε διάσταση της ψυχολογικής προσαρμογής, και όχι στην συνολική βαθμολογία αυτής. Τα ευρήματα σε τέτοιες μελέτες θα ήταν ιδιαίτερα σημαντικά για να σχεδιαστούν διαφοροποιημένα προγράμματα πρόληψης και παρέμβασης ανάλογα με το φύλο και την ηλικία της ομάδας-στόχου.

Ακόμα, η Θεωρία υποστηρίζει ότι η αποδοχή/απόρριψη και από άλλα πρόσωπα με τα οποία το παιδί έχει αναπτύξει δεσμό, μπορεί να επιδράσει στην ψυχολογική προσαρμογή του. Ωστόσο, σε καμία από τις έρευνες αυτές, δεν συλλέχθηκαν δεδομένα και για άλλα πρόσωπα δεσμού εκτός των γονέων. Στο μέλλον, λοιπόν, θα μπορούσε να διερευνηθεί περαιτέρω η επίδραση αυτή.

Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν επίσης να μελετήσουν την σχέση της γονεϊκής απόδοχής/απόρριψης στην προσαρμογή των παιδιών στα διαφορετικά είδη οικογενειών. Υπήρξαν κάποιες από τις έρευνες που έλαβαν υπόψη τη συνθήκη διαβίωσης του παιδιού, αν, δηλαδή, το παιδί ζούσε με τον έναν ή και τους δύο γονείς, έρευνες που οδήγησαν σε σημαντικά ευρήματα. Τα τελευταία χρόνια, υπάρχουν όλο και περισσότερες μονογονεϊκές οικογένειες, όλο και περισσότεροι διαζευγμένοι γονείς. Συνεπώς, είναι καθοριστικής σημασίας να γίνουν μελέτες και σε αυτές τις οικογένειες, προκειμένου να παρατηρηθούν τυχόν διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις πυρηνικές οικογένειες, που έχουν κατά βάση αποτελέσει το δείγμα για τις έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι σήμερα. Δεν θα έπρεπε, επίσης, να αμεληθούν θετές οικογένειες, καθώς και οικογένειες ομοφυλόφιλων ζευγαριών.

Επιπλέον, χρειάζεται επιπλέον διερεύνηση τους ευρήματος ότι η αποδοχή από έναν γονέα ενδεχομένως να μην είναι αρκετή για να περιορίζει την βλαπτική επίδραση που έχει στην ψυχολογική προσαρμογή ενός παιδιού η απόρριψη από τον άλλον γονέα. Μελλοντικές μελέτες μπορούν να ερευνήσουν τις συνθήκες εκείνες και τον βαθμό αποδοχής που αντιλαμβάνεται ένα παιδί από τον έναν γονέα, που δεν φαίνεται να αρκεί για να προστατέψει την ψυχολογική προσαρμογή του παιδιού.

Τα ευρήματα των ερευνών που αναφέρθηκαν υποστηρίζουν, επίσης, κάποιες διαφοροποιήσεις όσον αφορά την ηλικιακή ομάδα που ανήκαν οι συμμετέχοντες καθώς και το φύλο τους. Γίνεται, λοιπόν, σαφές πως οι μελλοντικές έρευνες κατά την εξέταση των σχέσεων μεταξύ της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης και της ψυχολογικής

προσαρμογής των παιδιών χρειάζεται να λαμβάνουν υπόψη τους δύο αυτούς παράγοντες όσον αφορά τα παιδιά. Διαφαίνεται, λοιπόν, η επιτακτική ανάγκη για την πραγματοποίηση διαχρονικών μελετών σε διαφορετικές χώρες και πολιτισμούς με σκοπό την ανάλυση, ποιοτικά ή ποσοτικά, του εύρους, των χαρακτηριστικών και της πιθανής αύξησης της κακής προσαρμογής με την πάροδο του χρόνου ως αποτέλεσμα τόσο της μητρικής όσο και της πατρικής αποδοχής/απόρριψης.

V. Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, βρέθηκαν πολλές μεταβλητές που χρειάζεται να λαμβάνονται υπόψη όταν μελετάται η σχέση μεταξύ της γονεϊκής αποδοχής/απόρριψης με την ψυχολογική προσαρμογή των παιδιών. Καθώς φάνηκε πως η ύπαρξη έστω και ενός γονέα που γίνεται αντιληπτός από το παιδί ως απορριπτικός ενέχει βλαβερές συνέπειες για την ψυχολογική του προσαρμογή, διαφαίνεται η επιτακτική ανάγκη για περαιτέρω μελέτη και διερεύνηση των ερευνητικών κενών. Στόχος είναι η δόμηση και η δημιουργία προγραμμάτων πρόληψης για νέους γονείς ή γονείς που θεωρούνται υψηλού κινδύνου, καθώς και προγραμμάτων παρέμβασης σε παιδιά που αντιλαμβάνονται έστω και κάποιον γονέα ως απορριπτικό. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι επαγγελματίες που εργάζονται με γονείς, θα μπορούν να τους καθοδηγήσουν και να τους προτείνουν πιο κατάλληλες και ωφέλιμες για τα παιδιά πρακτικές ανατροφής.

VI. Βιβλιογραφία

- Ainsworth, M. D. S. (2006). *Attachments and other affectional bonds across the life cycle* (pp. 41-59): Routledge.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment* (τ. 1). New York: Basic Books
- Carrasco, M. A., Delgado, B., & Holgado-Tello, F. P. (2019). Parental acceptance and children's psychological adjustment: The moderating effects of interpersonal power and prestige across age. *PloS one*, *14*(4), e0215325. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0215325>
- Carrasco, M. Á., González-Calderón, M. J., & Suárez, J. C. (2018). Does Emotional Dependence and Perceived Parental Acceptance Predict Children's Psychological Maladjustment?. *Family Relations*, *67*(5), 660-674. <https://doi.org/10.1111/fare.12338>

- Carrasco, M. A., Holgado, F. P., & del Barrio, V. (2014). Effects of parental interpersonal power/prestige and acceptance on the psychological adjustment of Spanish youth. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 305-315. <https://doi.org/10.1177/1069397114528466>
- Carrasco, M. A., & Rohner, R. P. (2013). Parental acceptance and children's psychological adjustment in the context of power and prestige. *Journal of child and Family studies*, 22(8), 1130-1137. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9675-0>
- Dwairy, M. (2010). Parental acceptance–rejection: a fourth cross-cultural research on parenting and psychological adjustment of children. *Journal of Child and Family Studies*, 19(1), 30-35. <https://doi.org/10.1007/s10826-009-9338-y>
- Giotsa, A., & Touloumakos, A. K. (2014). Perceived parental acceptance and psychological adjustment: The moderating role of parental power and prestige among Greek pre-adolescents. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 250-258. <https://doi.org/10.1177/1069397114528300>
- Giotsa, A., & Touloumakos, A. K. (2014). “They accept me, they accept me not”. Psychometric properties of the Greek Version of the Child Parental Acceptance-Rejection Questionnaire –Short Form. *Journal of Family Issues*, 1-18. <https://doi.org/10.1177/0192513X14543851>
- Glavak-Tkalić, R., & Kukulja-Cicmanović, R. (2014). Effects of perceived parental acceptance–rejection and interpersonal power–prestige on the psychological adjustment of Croatian adolescents. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 231-239. <https://doi.org/10.1177/1069397114528298>
- Hughes, M., Blom, M. J. M., Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2005). Bridging parental acceptance rejection theory and attachment theory in the preschool strange situation [Special issue]. *Ethos*, 33, 378 – 401. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.378>
- Khaleque, A. (2013). Perceived parental warmth, and children's psychological adjustment, and personality dispositions: A meta-analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 22(2), 297–306. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9579-z>
- Khaleque, A. (2015). Perceived parental neglect, and children's psychological maladjustment, and negative personality dispositions: A meta-analysis of multi-

- cultural studies. *Journal of Child and Family Studies*, 24(5), 1419–1428.
<https://doi.org/10.1007/s10826-014-9948-x>
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002a). Perceived of parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of c cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64, 54-64.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00054.x>
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002b). Reliability of measures assessing the pancultural psychological association between perceived parental acceptance-rejection and adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intercultural studies. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33(1), 87-99.
<https://doi.org/10.1177/0022022102033001006>
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2012). Pancultural associations between perceived parental acceptance and psychological adjustment of children and adults: A meta-analytic review of worldwide research. *Journal of cross-cultural Psychology*, 43(5), 784-800. <https://doi.org/10.1177/0022022111406120>
- Kim, E. (2008). Psychological adjustment in young Korean American adolescents and parental warmth. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 21(4), 195-201. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2008.00154.x>
- Lee, J., & Chyung, Y. J. (2014). Parental power–prestige and the effects of paternal versus maternal acceptance on the psychological adjustment of Korean children. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 259-269.
<https://doi.org/10.1177/1069397114528303>
- Li, X. (2014). Parental power–prestige and the effects of paternal versus maternal acceptance on the psychological adjustment of Chinese adolescents. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 223-230. <https://doi.org/10.1177/1069397114528297>
- Lila, M., Garcia, F., & Gracia, E. (2007). Perceived paternal and maternal acceptance and children's outcomes in Colombia. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 35(1), 115-124.
<https://doi.org/10.2224/sbp.2007.35.1.115>
- Malik, F., Butt, M. M., Kausar, R., Najam, N., & Rasool, F. (2014). Parental acceptance and power/prestige as predictors of psychological adjustment among Pakistani

- adolescents. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 278-285.
<https://doi.org/10.1177/1069397114528676>
- Miranda, M. C., Affuso, G., Esposito, C., & Bacchini, D. (2016). Parental acceptance–rejection and adolescent maladjustment: Mothers’ and fathers’ combined roles. *Journal of Child and Family Studies*, 25(4), 1352-1362.
<https://doi.org/10.1007/s10826-015-0305-5>
- Parmar, P., & Rohner, R. P. (2010). Perceived teacher and parental acceptance and behavioral control, school conduct, and psychological adjustment among school-going adolescents in India. *Cross-Cultural Research*, 44(3), 253-268.
<https://doi.org/10.1177/1069397110367613>
- Ramírez-Uclés, I., González-Calderón, M. J., del Barrio-Gándara, V., & Carrasco, M. Á. (2018). Perceived parental acceptance-rejection and children’s psychological adjustment: The moderating effects of sex and age. *Journal of Child and Family Studies*, 27(4), 1336-1348. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0975-2>
- Rohner, R. P. (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome:" Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59, 830-840.
<https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.8.830>
- Rohner, R. P. (2005). Glossary of significant concepts in parental acceptance-rejection theory (PARTheory). In R. P. Rohner & A. Khaleque (Eds.), *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (pp. 379-398). Storrs, CT, US: Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P. (2017). *Η συναισθηματική ζεστασιά: Τα θεμέλια της θεωρίας γονεϊκής αποδοχής-απόρριψης* (Α. Γρίβα, μετ.). Αθήνα, Ελλάδα : Gutenberg.
- Rohner, R. P. (2020). Introduction to interpersonal acceptance-rejection theory (IPARTheory), methods, evidence, and implications. Retrieved on May 15, 2020 from <http://csiar.uconn.edu>
- Rohner, R. P., & Britner, P. A. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research: The Journal of Comparative Social Science*, 36(1), 16-47. <https://doi.org/10.1177/106939710203600102>

- Rohner, R. P., & Khaleque, A. (2002). Parental acceptance-rejection and life-span development: A universalist perspective. *Online Readings in Psychology and Culture*, 6(1), 2307-0919. <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1055>
- Rohner, R. P., Khaleque, A., Shamsuddin Elias, M., & Sultana, S. (2010). The relationship between perceived teacher and parental acceptance, school conduct, and the psychological adjustment of Bangladeshi adolescents. *Cross-Cultural Research*, 44(3), 239-252. <https://doi.org/10.1177/1069397110366900>
- Rohner, R. P., Khaleque, A. (2010). Testing central postulates of parental acceptance-rejection theory (PARTheory): A Meta-Analysis of cross-cultural studies. *Journal of Family Theory & Review*, 2, 73-87. <https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00040.x>
- Rohner, R., Khaleque, A., & Cournoyer, D. (2005). Parental Acceptance-Rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33(3), 299-334. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.299>
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2008). Parental acceptance-rejection: Theory, methods, cross-cultural evidence, and implications. *Ethos*, 33(3), 299-334. <https://doi.org/10.1525/eth.2005.33.3.299>
- Rohner, R.P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. <http://www.csjar.uconn.edu>
- Rohner, R. P., Parmar, P., & Ibrahim, M. (2010). Perceived teachers' acceptance, parental acceptance, behavioral control, school conduct, and psychological adjustment among school-age children in Kuwait. *Cross-Cultural Research*, 44(3), 269-282. <https://doi.org/10.1177/1069397110366935>
- Rohner, R. P., & Rohner, E. C. (1980). Antecedents and consequences of parental rejection: A theory of emotional abuse. *Child Abuse and Neglect*, 4, 189-198. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(80\)90007-1](https://doi.org/10.1016/0145-2134(80)90007-1)
- Tricco, A. C., Lillie, E., Zarin, W., O'Brien, K. K., Colquhoun, H., Levac, D., ... & Straus, S. E. (2018). PRISMA extension for scoping reviews (PRISMA-ScR): checklist and explanation. *Annals of internal medicine*, 169(7), 467-473. <https://doi.org/10.7326/M18-0850>

- Uddin, M. K., Khaleque, A., Aktar, R., & Hossain, K. N. (2014). Relations between perceived parental acceptance and children's psychological adjustment in the context of differential parental power and prestige in Bangladesh. *Cross-Cultural Research*, 48(3), 214-222. <https://doi.org/10.1177/1069397114528675>
- Veneziano, R. A. (2000). Perceived paternal and maternal acceptance and rural African American and European American youths' psychological adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 62(1), 123-132. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00123.x>